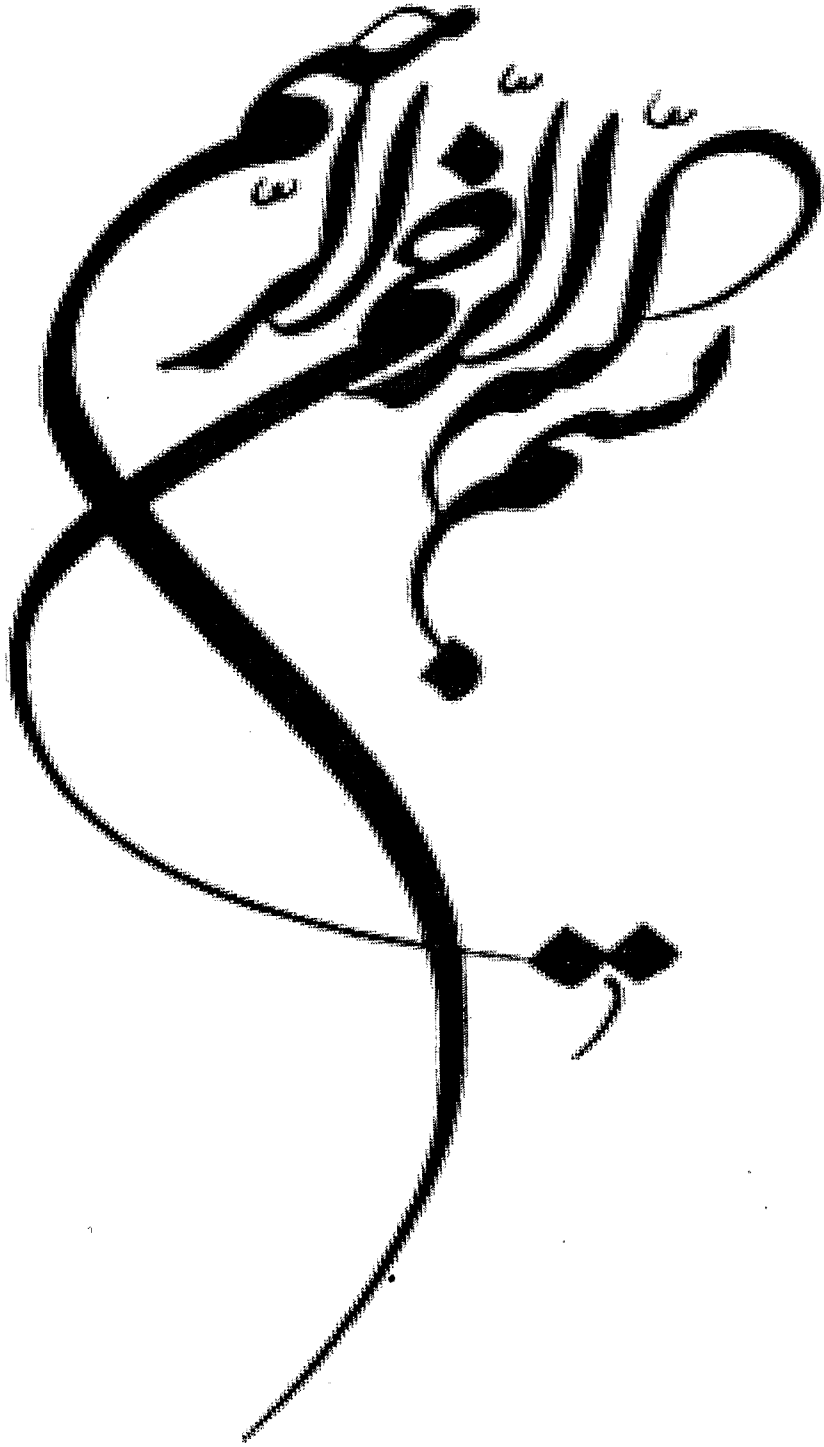

سبزه

۱۵/۳/۵۰

دانشگاه شهید بهشتی

دانشکده علوم زمین

گروه جغرافیا

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و

برنامه ریزی روستایی

عنوان پایان نامه :

نقش درآمد در تحول الگوی مسکن روستایی : مورد دهستان سلطانعلی،

شهرستان گنبد

استاد راهنما

دکتر عبدالرضا رحمانی فضلی

اساتید مشاور:

دکتر ژیلا سجادی

دکتر عبدالحمید نظری

نگارنده : حامد چپرلی

نیمسال اول تحصیلی

۸۷ - ۱۳۸۶

۱۳۸۷ / ۸ / ۲۲

۱۰۱۳۱۰

بسمه تعالی
وزارت علوم ، تحقیقات و فناوری
دانشگاه شهید بهشتی
دانشکده علوم زمین
گروه
تأییدیه دفاع از پایان نامه
کارشناسی ارشد

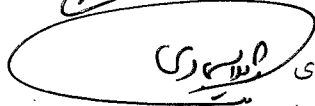
این پایان نامه توسط آقای: حامد چپرلی دانشجوی دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته

رشته: جغرافیا گرایش: برنامه ریزی روستایی در تاریخ ۱۷ / ۱۳۸۶/۷ مورد دفاع قرار گرفت و براساس

رای هیأت داوران با نمره ۱۹ (نوزده و سی صد) درجه عالی پذیرفته شد.

استاد راهنما آقای دکتر: عبدالرضا رحمانی فضلی

استاد مشاور خانم دکتر: ژیللا سجادی

آقای دکتر: عبدالحمید نظری

استاد داور آقای دکتر: رحمت الله منشی زاده

استاد داور خانم: مهندس بتول مجیدی

تقدیم به :

پدرم ؛ بزرگ استاد زندگیم
آنکه به من درس چگونه زیستن را آموخت
تکیه گاهی محکم و استوار
که ایستادگی در برابر مشکلات را به من آموخت.

به روح مادرم؛ که اسوه و تجسم عشق و ایثار
و مشعل فروزانی که روشنی ده و گرما بخش وجودم بود.

تقدیم به برادرانم که مشوق من در امر تحصیل بودند.

تقدیم به همسر عزیزم:

به پاس همه خوبیها و همراهیش در کسب علم و دانش .

تقدیم به نور چشمم شفاء

سپاس و تقدیر

بی تردید انجام این تحقیق بدون راهنمایی های ارزنده و دلسوزانه استاد راهنما جناب آقای دکتر عبدالرضا رحمانی فضلی میسر نمی گردید که در اینجا بر خود لازم می دانم از تمام زحمات و راهنمایی های بی دریغ ایشان تقدیر و تشکر نمایم . همچنین از زحمات دکتر ژیلا سجادی و دکتر عبدالحمید نظری که مشاورت این رساله را برعهده داشتند، تقدیر می گردد.

ادب شناسی ایجاب می کند که از زحمات تمامی استادان خود در گروه جغرافیای دانشگاه شهید بهشتی در مقطع کارشناسی ارشد و گروه جغرافیای دانشگاه پیام نور در مقطع کارشناسی بخصوص دکتر نظری تشکر و قدردانی نمایم .

تهیه و تدوین این تحقیق با همکاری و مساعدت افراد و موسسات متعددی به انجام رسیده است که در این میان از همکاری و مساعدت های صمیمانه مسؤلین بخشداری، فرمانداری، شورای اسلامی روستاها و دهیارها و سازمان هواشناسی استان گلستان و شهرستان گنبد کاووس قدردانی می نمایم .

در مجموع تهیه و تدوین رساله حاضر مدیون و مرهون تشویقها و همراهی خانواده و همسر عزیزم و دوستان گرامیم آقایان غلامعلی شادمان نژاد، محمود پک، اسدالله نیازی، امان محمد خوجملی، بهمن نیازی ، عبدالغفور نیازی ، روح الله باسره، عبدالحسین هاشمی می باشد که از همه آنها سپاسگزارم. در پایان از آقای مهندس ظهیری رئیس هیئت مدیره شرکت تعاونی تولید بوستان روستای ساری بخش که بارهنگامی های بی دریغ خود مرا در این امر تشویق کرده واز تمام کسانی که در انجام این تحقیق همراه ویاورم بودند، قدردانی و تشکر می نمایم .

اقرار و تعهدنامه

اینجانب حامد چپرلی دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده علوم زمین، گروه جغرافیا، رشته جغرافیا، گرایش برنامه ریزی روستایی پایان نامه حاضر را بر اساس مطالعات و تحقیقات شخصی خود انجام داده و در صورت استفاده از داده‌ها، مآخذ، منابع و نقشه‌ها به‌طور کامل به آن ارجاع داده‌ام، ضمناً داده‌ها و نقشه‌های موجود را با توجه به مطالعات میدانی - صحرائی خود تدوین نموده‌ام. این پایان نامه پیش از این به هیچ‌وجه در مرجع رسمی یا غیر رسمی دیگری به‌عنوان گزارش یا طرح تحقیقاتی عرضه نشده است. در صورتی که خلاف آن ثابت شود، درجه‌ی دریافتی اینجانب از اعتبار ساقط شده، عواقب و نتایج حقوقی حاصله را می‌پذیرم.

تاریخ ۱۳۸۶/۷/۱۷

چکیده

محور اصلی این تحقیق، بررسی اثرات درآمد در تحول الگوی مسکن روستاها است. بنابر این در این تحقیق کوشش شده است تا عوامل موثر و زمینه ساز در تحول الگوی مسکن روستایی شناسایی و مورد بررسی قرار گیرد. اسکان اجباری عشایر در سال ۱۳۰۴ و به دنبال آن اصلاحات ارضی باعث تغییر شیوه معیشت از دامداری به کشاورزی در منطقه گردیده است که این عوامل به دنبال خود تحول اقتصادی و افزایش درآمد را به همراه داشته است.

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی با گسترش ارتباطات و اجرای برنامه های عمرانی اقتصاد منطقه دچار تحول وسیعی گردید که این تحولات باعث افزایش درآمد و تاثیر پذیری روستاییان از معماری شهری برای ساخت و ساز مسکن خود گردیده است.

از جمله عوامل موثر در تحول الگوی مسکن روستایی می توان به موارد زیر اشاره کرد: تغییر در نظام بهره برداری و مالکیت، تغییر در الگوی کشت از طریق جایگزینی محصولات سود آور نظیر گیاهان صنعتی برنج، و ترویج باغداری به جای کشت غلات، رونق کشت دو نوبته در یک سال زراعی و ترویج کشتهای زیر پلاستیکی بهبود وضعیت اقتصادی روستاییان و افزایش درآمد و رفاه نسبی آنان، گسترش ارتباطات جاده ای و ارتباطات دستجمعی و تاثیر پذیری روستاییان از فرهنگ شهری، تحول در مجموعه الگوی مسکن روستایی (حذف برخی از اجزای مسکن سنتی و ایجاد فضاهای جدید در داخل روستاها).

اساس این تحقیق بر دو فرضیه استوار است: ۱- تغییر و تنوع فعالیتهای اقتصادی باعث افزایش درآمد و تحول الگوی مسکن روستایی گردیده است. ۲- گسترش ارتباطات و برنامه های عمرانی باعث تحول الگوی مسکن روستایی شده است. در انجام این تحقیق با استفاده از فرمول کوکران، نمونه ها مشخص شده و جمع آوری داده ها و اطلاعات ضمن بررسی های کتابخانه ای، به صورت میدانی نیز به انجام رسیده است. سپس با استفاده از نرم افزارهای اکسل و اس پی اس به تحلیل داده ها پرداخته شده است و در نهایت با توجه به یافته های تحقیق، فرضیه های تحقیق مورد آزمون و درستی آنها تایید شده است.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فهرست مطالب.....	الف.....
فهرست جداول.....	ج.....
فهرست نمودارها.....	ح.....
فهرست عکس ها.....	خ.....
فهرست نقشه ها.....	ذ.....
فصل اول: کلیات تحقیق و مبانی نظری	
۱-۱- بیان مسئله :	۱.....
۱-۲- مسئله یا سوال اصلی :	۲.....
۱-۳- فرضیات:	۲.....
۱-۴- ضرورت و هدف از انجام تحقیق :	۲.....
۱-۵- روش مطالعه :	۳.....
۱-۶- مشکلات وموانع تحقیق:	۳.....
۱-۷- پیشینه تحقیق :	۳.....
۱-۸- تعریف مفاهیم ومبانی نظری :	۴.....
۱-۸-۱- درآمد.....	۵.....
۱-۸-۲- تحول :	۵.....
۱-۸-۳- الگو :	۵.....
۱-۹- تعاریف ومفهوم مسکن :	۵.....
۱-۱۰- اهمیت مسکن درزندگی انسان :	۶.....
۱-۱۱- تعریف توسعه :	۸.....
۱-۱۲- توسعه روستایی :	۹.....
۱-۱۳- مسکن وتوسعه :	۹.....
۱-۱۴- توسعه پایدار:	۱۰.....
۱-۱۴-۱- مفهوم توسعه پایدار:	۱۱.....
۱-۱۴-۲- مولفه های توسعه پایدار:	۱۲.....
۱-۱۴-۳- عاملان توسعه پایدار:	۱۳.....
۱-۱۵- مسکن و توسعه پایدار روستایی :	۱۳.....

فصل دوم: ویژگیهای محیط طبیعی منطقه مورد مطالعه

- ۱-۲- موقعیت، حدود و وسعت دهستان سلطانعلی : ۱۶
- ۲-۲- ویژگیهای طبیعی و اکولوژیک منطقه مورد بررسی: ۱۸
- ۳-۲- ویژگیهای اقلیمی منطقه مورد بررسی: ۱۹
- ۱-۳-۲- درجه حرارت : ۲۰
- ۲-۳-۲- بارش: ۲۲
- ۳-۳-۲- فشار هوا : ۲۷
- ۴-۳-۲- باد : ۲۸
- ۴-۲- تاثیر عناصر اقلیمی برالگوی مسکن روستایی: ۲۹
- ۱-۴-۲- زوایه تابش آفتاب : ۳۰
- ۲-۴-۲- درجه حرارت ، باران ، رطوبت و باد : ۳۱
- ۵-۲- منابع خاک : ۳۳
- ۶-۲- آب : ۳۵
- ۱-۶-۲- آبهای سطحی : ۳۵
- ۲-۶-۲- آبهای زیرزمینی : ۳۶
- ۷-۲- پوشش گیاهی: ۳۷
- ۸-۲- جمع بندی : تاثیر عوامل طبیعی بر الگوی مسکن روستایی منطقه مورد مطالعه: ۳۹

فصل سوم: ویژگی های انسانی و اجتماعی منطقه مورد مطالعه

- ۱-۳- سابقه سکونت گزینی و روند اسکان جمعیت در محدوده مورد بررسی : ۴۴
- ۲-۳- تحولات آبادی نشینی : ۴۶
- ۳-۳- وسعت و جمعیت سکونتگاههای روستایی ۵۰
- ۴-۳- ترکیب گروههای قومی : ۵۲
- ۵-۳- تحول در بعد خانوار: ۵۴
- ۶-۳- ساختار جمعیت : ۵۵
- ۱-۶-۳- ترکیب جنسی جمعیت منطقه مورد مطالعه: ۵۶
- ۲-۶-۳- وضعیت سواد : ۵۷
- ۳-۶-۳- وضعیت اشتغال جمعیت محدوده مورد مطالعه: ۵۸
- ۷-۳- جمع بندی : ویژگیهای جمعیتی و نقش آن در تحول الگوی مسکن : ۵۹

فصل چهارم: ساختار اقتصادی محدوده مورد مطالعه

- ۴-۱- بررسی ویژگیهای اقتصادی منطقه مورد مطالعه : ۶۳
- ۱- ۱- ۴- کشاورزی (زراعت و باغداری): ۶۴
- ۲- ۴- دامداری : ۷۴
- ۱- ۲- ۴- پرورش طیور: ۷۶
- ۲- ۲- ۴- پرورش ماهی و زنبورداری: ۷۷
- ۳- ۴- صنایع : ۷۸
- ۱- ۳- ۴- صنایع دستی : ۷۸
- ۲- ۳- ۴- صنایع کارگاهی : ۷۸
- ۴- ۴- خدمات : ۸۰
- ۱- ۴- ۴- فعالیتهای تجاری : ۸۰
- ۲- ۴- ۴- فعالیتهای خدماتی : ۸۰
- ۵- ۴- جمع بندی: ساختار اقتصادی محدوده و نقش آن در تحول الگوی مسکن : ۸۲

فصل پنجم: عوامل موثر در تحول الگوی مسکن محدوده مورد مطالعه طی

سالهای ۸۴-۱۳۰۴

- ۱- ۵- عوامل موثر بر تحول الگوی مسکن روستایی منطقه ۸۴-۱۳۰۴ ۸۵
- ۱- ۵- ۱- دوره اول : آمیختگی معیشت کوچ نشینی با معیشت یکجانشینی (۴۰-۱۳۰۴) ۸۶
- ۵- ۵- ۱- الگوهای مسکن روستایی در این دوره: ۸۷
- ۲- ۵- ۵- ضوابط مسکن و تحول در آن در دوره اول : ۹۲
- ۲- ۵- ۲- دوره دوم : از اصلاحات ارضی تا انقلاب اسلامی (۱۳۵۷-۱۳۴۰) ۹۳
- ۱- ۲- ۵- اصلاحات ارضی : ۹۳
- ۲- ۲- ۵- پیامدهای اصلاحات ارضی: ۹۵
- ۳- ۲- ۵- الگوهای مسکن روستایی در طی سالهای (۵۷-۱۳۴۰) ۹۵
- ۴- ۲- ۵- تحولات عمده در الگوی مسکن روستایی (۵۷-۱۳۴۰) ۱۰۲
- ۳- ۵- ۳- دوره سوم : از انقلاب اسلامی تاکنون (۸۴-۱۳۵۷) ۱۰۲
- ۱- ۳- ۵- تحول در ساختار زراعی : ۱۰۶
- ۲- ۳- ۵- عوامل موثر در تحول ساختار زراعی منطقه : ۱۰۸
- ۳- ۳- ۵- تحول در شیوه دامداری : ۱۱۰
- ۴- ۳- ۵- تحول در اشتغال : ۱۱۳

- ۵-۳-۵ - گسترش شبکه راهها و ارتباطات و تکنولوژی: ۱۱۴
- ۵-۴-۴ - اثرات اقتصادی - اجتماعی شبکه راههای ارتباطی بر روی مسکن روستایی: ۱۱۴
- ۵-۴-۱ - کاهش سطح زیربنا واحد مسکونی: ۱۲۰
- ۵-۴-۲ - افزایش ارتفاع واحدهای مسکونی و تغییر کاربری: ۱۲۱
- ۵-۴-۳ - خارج شدن مدیریت ساخت و ساز مساکن از حیطه قدرت سرپرستان خانوار: ۱۲۲
- ۵-۴-۴ - تحول در کاربرد مصالح ساختمانی: ۱۲۴
- ۵-۵ - سیاستهای اجرایی دولت و تحول الگوی مسکن روستائیان بعد از انقلاب : ۱۲۶

فصل ششم: جمع بندی ، آزمون فرضیات و نتیجه گیری

- ۶-۱ - آزمون فرضیات:..... ۱۲۹
- ۶-۲ - جمع بندی ۱۳۳
- ۶-۳ - ارائه پیشنهادات ۱۳۴
- منابع ۱۳۵

پیوست

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول (۲-۱) خلاصه آمار آب و هوایی سیزده ساله ایستگاه گنبد (۸۳- ۱۳۷۱)	۱۸
جدول (۲-۲) میزان بارندگی سالانه گنبد طی سالهای (۸۳- ۱۳۷۱)	۲۰
جدول (۲-۶) توزیع فراوانی میانگین ماهانه فشار هوا در ایستگاه گنبد	۲۵
جدول (۳-۱) تعداد روستاهای منطقه مورد مطالعه براساس طبقات جمعیتی در فاصله سالهای (۸۴- ۱۳۵۵)	۴۲
جدول (۳-۲) نرخ رشد جمعیت روستاهای محدوده در فاصله سالهای (۱۳۸۴- ۱۳۴۵)	۴۶
جدول (۳-۳) تعداد روستاهای محدوده براساس طبقات جمعیتی در فاصله سالهای (۸۴- ۱۳۵۵)	۴۷
جدول (۳-۴) ترکیب گروههای قومی منطقه مورد مطالعه در سال ۱۳۸۴	۴۹
جدول (۳-۵) وضعیت اشتغال در محدوده مورد مطالعه طی سالهای ۸۴- ۱۳۶۵	۵۵
جدول (۴-۱) نوع محصول و سطح زیر کشت و میزان برداشت محصول در سال ۱۳۸۴	۶۱
جدول (۴-۲) مقدار اراضی زراعی به تفکیک آبی و دیم سال ۱۳۸۴	۶۲
جدول (۴-۳) وضعیت چاههای عمیق و نیمه عمیق و آرتزین در محدوده طی سالهای (۱۳۸۴- ۱۳۶۷)	۶۳
جدول (۴-۳) وضعیت ابزار و ماشین آلات کشاورزی طی (۱۳۸۴- ۱۳۶۷)	۶۴
جدول (۴-۴) مقایسه تعداد دامهای منطقه طی سالهای (۱۳۸۴- ۱۳۶۷)	۷۱
جدول (۴-۵) وضعیت مراکز پرورش ماهی طی (۱۳۸۴- ۱۳۶۷)	۷۳
جدول (۴-۶) وضعیت کارگاههای منطقه در سال ۱۳۸۴	۷۵
جدول (۴-۷) خدمات موجود در روستاهای منطقه در سال ۱۳۸۴	۷۶

۱۹.....	نمودار (۲-۱) رابطه درجه حرارت با میزان بارش در طی سالهای (۸۳-۱۳۷۱)
۱۹.....	نمودار (۲-۲) متوسط ساعات آفتابی در دوره ۱۳ ساله (۸۳-۱۳۷۱)
۲۱.....	نمودار (۲-۳) معدل بارشهای ۱۳ ساله . در ایستگاه گنبد (۸۳-۱۳۷۱)
۲۲.....	نمودار (۲-۴) رابطه درجه حرارت با میزان بارندگی (۸۳-۱۳۷۱)
۲۴.....	نمودار (۲-۵) میزان تبخیر در طی دوره سیزده ساله در ایستگاه گنبد (۸۳-۱۳۷۱)
۵۶.....	نمودار (۳-۱) وضعیت اشتغال در محدوده مورد مطالعه طی سالهای ۸۴-۱۳۶۵
۶۵.....	نمودار (۴-۱) میزان و نوع محصولات زراعی منطقه مورد مطالعه در سال ۱۳۸۴
۱۰۴.....	نمودار (۵-۱) مقایسه تعداد دامهای منطقه در طی سالهای (۸۴-۱۳۶۷)
۱۰۶.....	نمودار (۵-۲) مقایسه درصد اشتغال در طی سالهای (۸۴-۱۳۶۵)
۱۰۷.....	نمودار (۵-۳) فعالین بخش های اقتصادی در منطقه در سال ۱۳۸۴

- عکس (۲-۱) نمای از خانه مسکونی با ایوان مسقف در روستای ساری بخش ۲۷
- عکس (۲-۲) استفاده از پوشش حصیری برای جلوگیری ورود باران در پنجره های ضلع غربی ساختمان روستای خوجملی ۲۹
- عکس (۲-۳) نصب پنجره ها در ضلع غربی خانه های مسکونی ۳۰
- عکس (۲-۴) نمونه ای از خانه قدیمی و شکل بام دوشیبی با پوشش نی در روستای ساری بخش ۳۵
- عکس (۲-۵) نمایی از خانه مسکونی با ایوان مسقف در ضلع جنوبی ساختمان ۳۷
- عکس (۲-۶) نمای از مسکن جدید روستایی با کرسی چین و پوشش سقف تیرچه و بلوک و نمای بیرون سیمان سفید در روستای ساری بخش ۳۸
- عکس (۳-۱) نمایی از یک خانه مسکونی جدید با دو کارکرد در روستای ساری بخش ۵۹
- عکس (۴-۲) کشت برنج بصورت محدود به دنبال بهره برداری آزمایشی از آب رودخانه گرگانرود ۶۲
- (روستای حالی آخوند) ۶۵
- عکس (۴-۳) کشت دانه های روغنی (کلزا) روستای داشلی علیا ۶۵
- عکس (۴-۴) مزارع پنبه (بهره برداری از آب رودخانه گرگان رود) در روستای دیکجه ۶۶
- عکس (۴-۵) کشت گیاهان علوفه ای (شیدر و یونجه) در روستای کورکلی ۶۶
- عکس (۴-۶) کشت ذرت بصورت محدود در کنار رودخانه گرگان رود (روستای سلطانعلی) ۶۷
- عکس (۴-۷) نمایش تنوع در الگوی کشت (آفتابگردان و برنج) در روستای قزاقلی ۶۷
- عکس (۴-۸) نمای از مراحل عمل آوری نهال صیفی جات (خیار، گوجه و...) در زیر پلاستیک جهت انتقال به زمین اصلی (روستای ساری بخش) ۶۸
- عکس (۴-۹) کشت و توسعه محصولات گلخانه ای (زیر پلاستیکی) در روستای آقجلی سفلی ۶۸
- عکس (۴-۱۰) توسعه کشتهای زیر پلاستیکی (برنج) در بین مزارع گندم روستای قزاقلی ۶۹
- عکس (۴-۱۱) آبیاری مزارع گندم به روش مدرنیزه (روستای قورپلجه) ۶۹
- عکس (۴-۱۱) بهره برداری از آبهای زیرزمینی و کشت برنج در روستای ساری بخش ۷۰
- عکس (۵-۱) نمای از یک کومه (مسکن اولیه) روستایی در روستای ساری بخش ۸۳
- عکس (۵-۲) انواع پلانهای خانه در دوره اول (۴۰-۱۳۰۴) ۸۴
- عکس (۵-۳) نمای از یک خانه تک اتاقه (مسکن اولیه) در روستای دیکجه ۸۶
- عکس (۵-۴) نمای از یک خانه قدیمی سه اتاقه در روستای ساری بخش ۸۷
- عکس (۵-۵) انواع پلانهای خانه در این دوره (۵۷ - ۱۳۴۰) ۹۱
- عکس (۵-۶) نمای از یک خانه روستایی بعد از اصلاحات ارضی (روستای خوجملی) ۹۲

- عکس (۵-۷) انواع پلانهای خانه های مسکونی در اواخر این دوره (۵۷- ۱۳۴۰) ۹۴
- عکس (۵-۸) نمای از یک خانه روستای با الگوی شهری (روستای آق قایه) ۱۱۰
- عکس (۵-۱۰) نمای از یک خانه (دوکاربردی) با پوشش سنگ مرمر در روستای آق قایه ۱۱۱
- عکس (۵-۸) نمای از خانه روستایی (دوکاربردی) با الگوی شهری در روستای گدم آباد ۱۱۱
- عکس (۵-۹) نمای از یک خانه روستایی با پوشش آجر سنگ در روستای نورآباد ۱۱۲
- عکس (۵-۱۱): نمونه ای از مسکن روستایی با پوشش دیوار مرمر و پوشش سقف مصالح جدید روستای گدم آباد ۱۱۲
- عکس (۵-۱۲) نمای از یک خانه روستای با پوشش سیمان سفید و سقف تیرچه و بلوک (روستای ساری بخش) ۱۱۳
- عکس (۵-۱۳) نمای از یک خانه مسکونی دو طبقه با کارکرد های متفاوت (روستای ساری بخش) ۱۱۴
- عکس (۵-۱۶): نمای از یک واحد مسکونی پیلویوت دار (روستای گدم آباد) ۱۱۵
- عکس (۵-۱۷) نمای از یک واحد مسکونی پیلویوت دار روستایی (روستای قزاقلی) ۱۱۶
- عکس (۵-۱۸) نمای از یک خانه مسکونی با پوشش ظاهر با سنگ مرمر و سقف تیرچه و بلوک (روستای آق قایه) ۱۱۸

فهرست نقشه ها

صفحه	عنوان
۱۶.....	نقشه موقعیت محدوده مطالعاتی.....
۴۹.....	نقشه پراکندگی سکونتگاههای روستایی محدوده مطالعاتی

فصل اول :

كليات تحقيق

۱-۱- بیان مسئله :

هر پدیده ای را در فضای جغرافیایی باید نمودی از کنش متقابل انسان و محیط دانست . از آنجائیکه انسان و محیط متاثر از یکدیگر دائما در حال تغییر و تحول می باشند، فضای حاصله نیز حالتی پویا و متحول خواهند داشت. شدت و ضعف این تغییر و تحول در مکانها و زمانهای مختلف با توجه به چگونگی تاثیر پدیده های مذکور بر یکدیگر بویژه بر حسب پیچیدگی ساختار های اقتصادی و اجتماعی، سیاسی و فرهنگی و به تبع آن سازمانها و نهادهای مختلف، متفاوت می باشد که طبعا مقوله مسکن روستایی نیز از این قاعده کلی مستثنی نمی باشد.

با توجه به اینکه درمباحث توسعه و برنامه ریزی روستایی ابعاد مختلف روستا و فعالیتهای متنوع در آن می تواند موضوع مطالعه باشد . یکی از عناصر بسیار مهم در فضای روستا ها مقوله مسکن می باشد که خود نمادی از چگونگی تعامل و ارتباط انسان با محیط طبیعی در طی سالیان متمادی و نشان دهنده نوع فعالیتهای در ابعاد اقتصادی و نگرش اجتماعی و فرهنگی و چگونگی تحول تکنولوژی و نهایتا سطح درآمد و معیشت است.

دهستان مورد مطالعه از توابع بخش مرکزی شهرستان گنبد کاووس می باشد که دارای ۲۴ روستا بوده و براساس سرشماری سال ۱۳۷۵ جمعیتی بالغ بر ۲۴۶۳۰ نفر داشته است. این دهستان از نظر موقعیت جغرافیایی روی مدار ۵۵/۰۳ درجه طول شرقی و ۳۷/۱۴ درجه عرض شمالی واقع شده است.^۱

این دهستان در سیر تکوینی زندگی اجتماعی شکل های متفاوتی از محل سکونت را تجربه کرده و الگوهای خاصی از مسکن را که با خصایص فرهنگی اجتماعی و اقتصادی خود مناسب بوده انتخاب کرده است. ولی در سالهای اخیر یکجا نشینی و تغییر در نوع فعالیت و شیوه معیشت از کوچ نشینی به کشاورزی و تاثیر برنامه های عمرانی انجام شده و ایجاد جاده های بین شهر و روستا و در حال حاضر تغییر الگوی کشت و مکانیزه شدن کشاورزی و در کنار آن آبی پروی؛ مرغداری و شغل های دیگر باعث تنوع فعالیت های روستاییان شده است. در کل این عوامل در ناحیه مورد مطالعه باعث افزایش نسبی درآمد و سطح زندگی مردم گردیده است. که به نظر می رسد مسکن و چگونگی الگوی آن از این امور متاثر شده است. هر چند که تاثیر فرهنگ گذشته در شکل دهی به بافت والگوی مسکن به نحوی نمایان می باشد. اما به شدت در دهه های اخیر دچار تحول شده و اکنون نیز در حال تحول می باشد این تحول دارای کاستیهای چون فقدان الگوی مناسب ساخت و

ساز عدم انطباق مسکن با نیازهای جدید جامعه و... می باشد. تحول آگاهانه در الگوی مسکن مستلزم شناخت و اطلاع از خصوصیات جامعه مورد نظر می باشد. بنابراین تحقیق حاضر درصد پاسخگویی به سوالات زیر می باشد.

۲-۱- مسئله یا سوال اصلی:

- ۱- چه عواملی باعث افزایش درآمد روستائیان منطقه مورد مطالعه شده است؟
- ۲- آیا درآمد روستائیان نقشی در تحول الگوی مسکن روستاهای مورد مطالعه داشته است؟

۳-۱- فرضیات:

فرضیات تحقیق نقش بنیادین در هر تحقیق ایفا می کنند. یک تحقیق همواره در پی آن است تا موضوعی را که تشکیل دهنده ماهیت آن است اثبات یا رد کند. بدیهی است که این تحقیق نیز نمی تواند از این امر مستثنی باشد.

- ۱- به نظر می رسد تغییر در نوع فعالیتها و افزایش درآمد روستائیان منجر به تحول الگوی مسکن روستاهای مورد مطالعه گردیده است.
- ۲- گسترش مناسبات شهروروستا و زیرساخت های انجام شده فرم والگوی مسکن روستاهای را متحول کرده است.

۴-۱- ضرورت و هدف از انجام تحقیق:

با توجه به اینکه روستاهای کشورمان در گذشته ای نه چندان دور هماهنگ با شرایط و ویژگیهای محیط جغرافیایی خویش از ساختار سنتی برخوردار بوده است. اما از سالهای ۱۳۴۰ و به ویژه بعد از اصلاحات ارضی متاثر از عوامل برونزا در معرض عمیق ترین تحولات و تغییرات در زمینه های فرهنگی، اجتماعی - اقتصادی و کالبدی قرار گرفته اند. بنابراین با توجه به موضوع پژوهش « نقش درآمد در تحول الگوی مسکن روستایی» باید گفت که بررسی سیر تحولات مسکن روستایی می تواند مارا در شناخت نیروها و عوامل درون زا و برون زا موثر بر این تحولات یاری رساند. مسلماً شناخت صحیح و دقیق این نیروها و عوامل، در هدایت صحیح و منطقی روند تحولات مسکن روستایی نقش بسزایی خواهد داشت. در همین ارتباط با در نظر داشتن موضوع مورد بررسی و فرضیات مطرح شده اهدافی که در این تحقیق مدنظر می باشند عبارتند از:

- ۱- شناسایی نیروها و عوامل تاثیر گذار در تحول الگوی مسکن روستایی و دامنه اثر بخشی آنها.
- ۲- ایجاد بستروزمینه های مناسب برای توسعه پایدار مسکن روستایی

۳- ارائه راه کارهای مناسب جهت کمک به برنامه ریزی مسکن روستائی برای استفاده دستگاہهای زیر بط.

۵-۱- روش مطالعه :

از آنجائیکه درانجام هر تحقیقی نیاز به منابع واطلاعات می باشد که بتوان براساس آن به بررسی و پژوهش مورد نظر پرداخت .بنابراین درتحقیق حاضر نیز جهت بررسی « نقش درآمد درتحول الگوی مسکن روستایی نیاز به اطلاعاتی بوده است، که به دوروش کتابخانه ای ومطالعات میدانی گردآوری شده است .در روش کتابخانه ای علاوه برمتون مرتبط با موضوع که از میان کتب ومقالات تهیه شده اند ؛ برخی از اطلاعات مورد نیاز خصوصا اطلاعات کمی همانند داده های اقلیمی، آمارهای جمعیتی ، تهیه نقشه واسناد ومدارک ومجلات از طریق مراجعه به کتابخانه ها ، ادارات وسازمانها ، مراکز وموسسه هایی همچون مرکز آمار ایران، سازمان مدیریت وبرنامه ریزی استان گلستان ، اداره کشاورزی شهرستان گنبد کاووس، موسسه آب وخاک شهرستان گنبد ، شرکتهای تعاونی روستایی بوستان ساری بخش ، امید گنبد (مراکز خانه بهداشت شهرستان گنبد جمع آوری شده است) .

درروش مطالعات میدانی جمع آوری اطلاعات به دو شیوه پرسشگری مصاحبه وپرسشنامه ومشاهده مستقیم انجام شده است .با توجه به اینکه مقیاس زمانی تحقیق ۱۳۴۰ تا ۱۳۸۴می باشد جهت کسب اطلاعات مورد نیاز افرادی برای مصاحبه وپرسشگری انتخاب شدند، که غالبا درگروه سنی میانسال وسالخورده بوده وهمچنین درروستا به عنوان افراد مطلع ومعتمد شناخته شده بودند. همچنین در روش مطالعات میدانی وجمع آوری اطلاعات به شیوه پرسشگری مصاحبه تهیه پرسشنامه به دو شکل درسطح خانواری وسطح آبادی بوده ونمونه برداری از محدوده مورد مطالعه نیز براساس فرمول کوکران وانتخاب نمونه از آبادیها بصورت تصادفی انجام گرفته است .برای اینکه بتوان نتایج تحقیق را به کل محدوده تعمیم داد از میان ۲۴روستا مورد مطالعه در محدوده مورد مطالعه تعداد ۱۲روستا معادل ۵۰ درصد از آبادیها انتخاب شدند.

۶-۱- مشکلات وموانع تحقیق:

شایان ذکر است درانجام این تحقیق موانع ومشکلات متعددی وجود داشت .از جمله مهمترین مسایل ومشکلات می توان به نبود آمار دقیق ، فاصله زیاد روستاها از محل سکونت نگارنده ، کمبود وسائل نقلیه درمسیر روستاها وعدم همکاری بعضی از سازمانها وارگانها اشاره کرد.

۷-۱- پیشینه تحقیق :